

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ
ФАКУЛЬТЕТ АГРАРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра адміністративного менеджменту

та ЗЕД

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
з дисципліни „**МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ**
ВІДНОСИНИ”

для підготовки фахівців ОКР „Бакалавр”
за напрямом “Менеджмент”
денної форми навчання
(курс – 4; семестр – 8)

Робоча навчальна програма складена к.е.н., доцентом кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності Дібровою Ларисою Василівною

Робоча навчальна програма обговорена і схвалена на засіданні кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності.

Протокол №11 від 14 травня 2014 року.

Ухвалено Вченою радою факультету аграрного менеджменту. Протокол №3 від 29 травня 2014 року.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ПО ТЕМАХ

МОДУЛЬ 1.

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ: БАЗОВІ ПОНЯТТЯ, ТЕОРІЯ І ГОСПОДАРСЬКА ПРАКТИКА

Тема 1. Вступ. Сутність економічної категорії міжнародні економічні відносини та процес їх формування

- Сутність та структура курсу "Міжнародні економічні відносини"
- Міжнародні економічні відносини як економічна категорія, її місце серед інших явищ суспільного буття. Національні та інтернаціональні аспекти функціонування МЄВ. Основні поняття та форми МЄВ, їх генезис. Загальна характеристика етапів формування міжнародних економічних відносин. Провідні теорії МЄВ (меркантилізм, протекціонізм, "вільної торгівлі, марксистські, кейнсіанські, неоконсервативні, неоліберальні теорії).
- Процес зародження МЄВ в рабовласницькому та феодальному суспільствах. Генезис участі Київської Русі в міжнародній торгівлі. Формування світового ринку в період капіталізму.

Україна в зовнішньоекономічних зв'язках Російської імперії. Розвиток всесвітніх економічних відносин в ХХ сторіччі - інтернаціоналізація господарського життя, ствердження всесвітнього ринку та формування всесвітньої господарської системи. Ринкова та командно-адміністративна моделі розвитку МЄВ. Україна в зовнішньоекономічних зв'язках Радянського Союзу. Особливості включення суверенної України в систему сучасних міжнародних економічних відносин.

Тема 2. Міжнародний поділ праці як основа системи міжнародних економічних відносин

- Міжнародний поділ праці як об'єктивне явище господарського життя. Сутність та основні форми міжнародного поділу праці. Міжнародний поділ праці як основа формування, розвитку та диференціації міжнародних економічних відносин. Основні теорії міжнародного поділу праці (абсолютних переваг А.Сміта, порівняльних переваг Д.Рикардо, суспільного поділу праці К. Маркса, моделі Хекшера-Оліна, неотехнологічні моделі, еkleктична модель Д.Данінга тощо).
- Взаємозв'язок міжнародного поділу та міжнародної кооперації праці та виробництва. Міжнародний поділ праці як основа інтеграційних процесів в світовій економіці. Міжнародний поділ праці в територіальному та галузевому аспектах. Форми та види міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Міжнародна спеціалізація країн та регіонів. Економічна ефективність міжнародного поділу праці.

- Передумови та особливості участі України в міжнародному поділі праці.

Тема 3. Світове господарство - сфера дії міжнародних економічних відносин

- Сутність економічної категорії "світове господарство". Структура та загальні закономірності розвитку, основні етапи формування світового господарства. Міжнародні економічні відносини в системі світогосподарських процесів. Україна в структурі загальносвітового та євразійського господарського простору.

Глобальна трансформація світової економіки: причини, основні етапи й можливі наслідки. Міжнародні економічні відносини як головний інструмент глобалізації економічних процесів. Національні та інтернаціональні фактори включення України в ці процеси.

- Взаємозалежність як характерна риса сучасного світогосподарського розвитку. Роль МЕВ в посиленні взаємозалежності національних економік. Внутрішні та зовнішні фактори приєднання України до системи світової економічної взаємозалежності.

Глобальні виклики світової економіки: енергетичні, екологічні та демографічні проблеми, наслідки НТР, розвитку ВПК. Місце МЕВ в загостренні та вирішенні цих проблем. Перспективи участі України в розв'язанні глобальних проблем світової економіки.

- Циклічний характер розвитку світової економіки та вплив МЕВ на цей процес. Передумови синхронізації розвитку економіки України із світовими циклами.

МОДУЛЬ 2.

ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Тема 4. Суть та характерні ознаки міжнародної торгівлі

- Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин: торгівля товарами, послугами, науково-технічними розробками тощо. Торгівля товарами як провідна форма міжнародної торгівлі. Міжнародна торгівля та світовий ринок: методологічні та практичні аспекти взаємодії двох категорій. Види світових ринків: географічна та галузева диференціація. Головні фактори зростання міжнародного товарообороту на сучасному етапі.

- Експорт, імпорт, реекспорт. Товарна номенклатура зовнішньої торгівлі. Основні види зовнішньоторговельних операцій. Бартер, компенсаційні угоди, зустрічна торгівля. Торговельний баланс.

- Закономірності ціноутворення на світовому ринку. Інтернаціональна вартість та світова ціна. Особливості ціноутворення на світовому ринку в сучасних умовах. Види цін світової торгівлі (довідкові, біржові, контрактні,

торгів тощо).

- Динаміка та структура зовнішньої торгівлі суверенної України. Особливості торгівлі з країнами СНД, Європейського Союзу, інших континентів. Характерні риси участі в зовнішній торгівлі окремих регіонів України. Шляхи оптимізації зовнішньої торгівлі України.

Тема 5. Міжнародні валютно-фінансові відносини

- Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини в системі міжнародних економічних відносин. Міжнародна валютна система: сутність, структура, тенденції розвитку. Основні платіжні засоби: особливості використання долару, СДР, еку. Конвертованість національних валют: класифікація валют за цією ознакою. Форми міжнародних розрахунків. Міжнародні валютні ринки.
- Міжнародні валютні системи. Бреттонвудська та Ямайська валютні системи. Валютно-фінансова система ЄС. Платіжний баланс. Проблеми міжнародної валютної ліквідності.
- Сутність, функції та види міжнародних кредитів. Міжнародний ринок позичкового капіталу. Вартість і валюти міжнародного кредиту.
- Участь України в міжнародних валютно-фінансових відносинах. Передумови та наслідки виходу з "рубльового" простору. Особливості використання купонокарбованця та гривні. Можливості переходу до частково конвертованої та конвертованої валюти. Платіжний баланс України. Джерела, структура та призначення іноземних кредитів, що одержує Україна.

Тема 6. Міжнародна міграція робочої сили

- Міжнародна трудова міграція та світовий ринок робочої сили. Форми міграції робочої сили. Відміни сучасних міграційних процесів від міжнародної міграції робочої сили до середини ХХ століття. Роль НТР в посиленні міграції кваліфікованих кадрів. Вплив економічної інтеграції на інтернаціоналізацію ринку праці. Основні міжнародні ринки та потоки міграції робочої сили. Транснаціональне регулювання ринку робочої сили. Соціально-економічні та політичні наслідки трудової міграції, її вплив на розвиток країн еміграції та імміграції. Діяльність ООН, МОП та інших міжнародних організацій в сфері міграції робочої сили.
- Місце України в регіональних та світових міграційних процесах.

Тема 7. Міжнародні науково-технічні зв'язки

- Науково-технічна революція та її вплив на розвиток міжнародних економічних відносин. Структура, форми та регіональні напрямки міжнародних науково-технічних зв'язків. Ліцензії, "ноу-хау", проектні, консультаційні та інжинірингові послуги в системі міжнародних економічних відносин.

- Основні форми розвитку міжнародної науково-технічної кооперації. Інтернаціональні науково-технічні програми. Вплив економічної інтеграції на міжнародну кооперацію в сфері науки та техніки (програми ЄС "Евріка", Єспріт тощо). Програми технічної допомоги постсоціалістичним державам та країнам, що розвиваються.
- Місце України в міжнародних науково-технічних зв'язках. Національний науково-технічний потенціал та перспективи його включення до міжнародної науково-технічної кооперації.

Тема 8. Виробнича та інформаційна інфраструктура міжнародних економічних відносин

- Місце інфраструктурної складової в функціонуванні системи МЄВ. Основні підсистеми міжнародної транспортної інфраструктури (залізничний, морський, трубопровідний та інші види транспорту). Вплив НТР та економічної інтеграції на міжнародну транспортну мережу.
- Особливості розвитку глобальної інформаційної системи, її роль в оптимізації міжнародних економічних зв'язків. Міжнародні системи статистики, стандартизації, зв'язку в системі інфраструктурного забезпечення МЄВ. Діяльність міжнародних організацій в сфері транспорту, зв'язку та інших галузей інфраструктури.

МОДУЛЬ 3.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Тема 9. Механізм регулювання міжнародних економічних відносин

- Інтернаціоналізація господарського життя як об'єктивна передумова необхідності регулювання сукупності міжнародних економічних відносин. Глобальні, регіональні, лібералізаційні та інші концепції регулювання МЄВ. Можливості та межі функціонування міжнародного механізму регулювання економічного співробітництва.
- Принципи, методи та інструменти регулювання МЄВ. Інституціонально-правові структури в механізмі регулювання. Національні, регіональні та міжнародні підсистеми регулювання МЄВ. Класифікаційна структура суб'єктів регулювання цих відносин (фірми та інші суб'єкти господарської діяльності, держави, органи інтеграційних угруповань, міжнародні організації тощо).
- Критерії ефективності регулювання МЄВ (оптимізація використання ресурсів, забезпечення економічного зростання, збільшення міжнародного обміну, підвищення життєвого рівня населення, економічна безпека).

- Концептуальні основи використання Україною механізму регулювання МЕВ.

Тема 10. Міжнародні організації в системі регулювання міжнародних економічних відносин

- Визначення міжнародної економічної організації (МЕО) та їх класифікація за функціональними ознаками. Етапи формування сукупності МЕО.
- Структура та основні напрямки діяльності МЕО різного типу. Інструменти впливу міжнародних, міждержавних та недержавних організацій на розвиток міжнародних економічних відносин. Можливості та межі регулювання ними економічного співробітництва країн світу.
- Місце ООН в регулюванні міжнародних економічних відносин. Економічні організації системи ООН, Міжнародна стратегія розвитку на IV десятиріччя (1991-2000 рр.).
- Міжнародні валютно-кредитні організації. Статус, структура та функціональні завдання Міжнародного валютного фонду, групи Світового банку. Європейського банку реконструкції та розвитку.
- Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ): етапи розвитку, функціональні завдання, особливості рішень Уругвайського раунду, створення Світової торговельної організації як наступниці ГАТТ.
- Міжнародні неурядові організації (Римський клуб. Міжнародний кооперативний альянс. Лондонський та Паризький клуби, "група семи" тощо) та їх вплив на розвиток МЕВ.
- Економічні та політичні аспекти відносин України з міжнародними організаціями. Особливості використання кредитів МВФ, Світового банку, ЄБРР. Проблеми членства України в ГАТТ/СОТ.

Тема 11. Регіональні організації регулювання міжнародних економічних відносин

- Поняття економічного угруповання. Основні типи економічних угруповань - зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічне співтовариство.
- Регіональні економічні організації як прояв інтеграційних процесів. Теорії інтеграції та регіональних економічних організацій (Я.Тінберген, Б.Баласса, А.Рагман тощо).
- Дві моделі функціонування інтеграційних об'єднань в Європі - Європейські економічні співтовариства (ЄЕС) та Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). Причини невдачі створення ЄАВТ. Етапи розвитку, структура та функції ЄЕС. Маастріхтські угоди та заміна ЄЕС Європейським Союзом (ЄС). Регулювання ЄЕС-ЄС системою економічних зв'язків в межах економічного угруповання та з іншими країнами і їх блоками. Модель відносин з країнами, що розвиваються (Ломейські конвенції). Угоди про асоціацію з ЄЕС-ЄС (центральноевропейські постсоціалістичні та інші європейські країни).

Проблеми співробітництва ЄС з Україною (угода про партнерство та співробітництво), перспективи розвитку взаємних економічних зв'язків.

- Історичний досвід функціонування Ради Економічної Взаємодопомоги.
- Економічні та політичні аспекти функціонування Співдружності незалежних держав (СНД). Митний та Платіжний союзи та двоєрівнева модель інтеграції в межах СНД. Домінуюча роль Росії в СНД. Асоційований статус України в СНД. Концепції подальшого розвитку відносин України з СНД.
- Формування північноамериканського господарського комплексу (НАФТА). Інші інтеграційні угруповання (ЦЕФТА, ЧЕС, АСЕАН, південноамериканські та африканські економічні блоки). Особливості зовнішньоекономічної політики України по відношенню до цих угруповань.

Тема 12. Транснаціональні корпорації в системі регулювання міжнародних економічних відносин

- Транснаціоналізація як характерна риса сучасного етапу розвитку МЄВ. Національні та інтернаціональні передумови виникнення та посилення ролі транснаціональних корпорацій (ТНК). Основні форми ТНК, особливості їх функціонування стосовно поєднання різних форм господарської діяльності. ТНК та секторальний поділ світового ринку. Вплив ТНК на монополізацію та конкуренцію в світовому господарстві.
- Сучасні теорії виникнення та функціонування ТНК (Д.Даннінг, Д.Кентвел, С.Хаймер, Ч.Кіндлбергер).
- Вплив діяльності ТНК на економіку країни походження та країни місцезнаходження. Засади взаємовідносин ТНК з державою місцезнаходження. Об'єктивні причини різних моделей державної політики щодо допуску ТНК. Регулювання діяльності ТНК державами-реципієнтами (проблеми власності, валютно-фінансові аспекти, трудові відносини тощо).
- Регулювання діяльності ТНК ООН та іншими міжнародними організаціями.
- Перспективи відносин України з ТНК.

Тема 13. Національні системи регулювання міжнародних економічних відносин

- Держава - центральний суб'єкт регулювання міжнародних економічних відносин. Об'єктивні причини втручання та функції держави в цій сфері. Національна зовнішньоекономічна політика, її інструменти та моделі (США, Японія, країни ЄС, нові індустріальні держави). Види зовнішньоекономічної стратегії (експортної експансії, імпортозаміщення, селективний розвиток, збалансований ріст тощо).
- Механізм державної зовнішньоекономічної політики. Використання митних тарифів, податків, квотування та ліцензування, експортних субсидій та інших форм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
- інституціональні та економіко-правові засади зовнішньоекономічної політики України. Концептуальні основи зовнішньоекономічної стратегії та

тактики України.

- Фірма як основний суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності. Економіко-правові засади відносин українських підприємницьких структур із світовим ринком. Спільні підприємства, промислово-фінансові групи; статус іноземних суб'єктів господарської діяльності. Спеціальні (вільні) економічні зони в Україні.

Тема 14. Прогностичні оцінки розвитку міжнародних економічних відносин

- Основні футурологічні концепції розвитку світового господарства. Прогнози розвитку світового господарства та системи міжнародних економічних відносин на середньотермінову та довгострокову перспективу. Концептуальні оцінки Римського клубу (Д.Медоус, Я.Тінберген, Б. Гаврилішин та інші).
- Прогнози руху основних видів ресурсів. Зміни у співвідношенні основних секторів світової економіки. Проблеми вирівнювання рівнів розвитку окремих країн та регіонів. Регіональні зміщення центрів ваги світового господарства. Прогнози співвідношення основних форм міжнародних економічних відносин та їх внутрішньої структури (зовнішньої торгівлі, валютно-фінансових, науково-технічних зв'язків тощо).
- Варіанти включенню національної економіки України в світове господарство та систему міжнародних економічних відносин в середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Рекомендована література

з дисципліни „Міжнародні економічні відносини”

Основна

1. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / В.В.Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – 7-е вид. – К.: Знання, 2008. – 406 с.
2. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / В.П. Галушко, Гвідо Ван Хуленбрук, В.І. Артиш, О.В. Данілочкіна, О.А. Ковтун. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2009. – 348 с.
3. 4. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підручник / А.С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.
4. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 663 с.

Додаткова

1. Агєєв Є.Я., Чепінога В.І. Зовнішньоекономічна діяльність: основи, маркетинг, менеджмент, облік, ефективність: Навч. Пос.: Харків, 2006. – 480 с.
2. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 384 с.
3. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика. – К.: ВПД «Формат», 2008. – 488с.
4. Дідівський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 462 с.
5. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ - початок ХХІ ст.: Навч. посіб. 2-ге вид., без змін / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, М.В. Борисенко, М.П. Чуб. – К.: КНЕУ, 2008. – 368 с.
6. Киреев А. П. Международная экономика: В 2-х ч. - Ч. 1. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства. Учеб. пособие. - М.: Междунар. Отношения, 2000. - 416 с.
7. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Сіваченко І.Ю. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник; 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 792 с.
8. Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін.. Міжнародна економіка: Навч. Посіб. – К.: „АртЕк”, 2002.
9. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. Посіб. – 4-те вид., стер. – К.: Знання- Прес, 2003. – 406 с.
10. Крилова Н.В. Міжнародна торгівля: Навч. посіб. – Л.: Знання, 2008. – 365 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
11. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. Посіб. / За ред. А.О. Задой. – К.: Знання, 2007. – 332 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

12. Муді Р., Поліводський О. Експортно-імпорتنі операції з країнами ЄС: Сільгосппродукція (посібник з правових питань). – К.: Європейська комісія, 2005. – 112 с.
13. Новицький В. Є., Плотніков О. В. Динаміка зовнішніх боргових зобов'язань України. - К.: Політ. думка, 2000. - 332 с.
14. Одягайло Б.М. Міжнародна економіка: Навч. Посіб. – К.: Знання, 2005. – 395с. – («Вища освіта ХХІ століття»).
15. Поєдинок В.В. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 288.
16. Поєдинок В.В. правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 288с.
17. Прокушев Е.Ф. Внешнеэкономическая деятельность. Инкотермс 2010: Учебное пособие. – 5-е изд., перераб. И доп. – М. Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2010. – 307 с.
18. Руденко Л.В. Розрахункові та кредитні операції у зовнішньоекономічній діяльності підприємства: Підручник. – К.: Лібра, 2002. – 304 с.
19. Саллі В.І., Трифонова О.В., Швець В.Я. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2003, - 176.
20. Сміт А. Дослідження про природу та причини багатства народів. - М., 1962
21. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / За ред. Д. Г. Лук'яненка. - К.: КНЕУ, 2001. - 538 с.
22. Торгова Л.В., Хитра О.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчально-методичний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2006. – 512 с.
23. Торгова Л.В., Хитра О.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Практикум. – Львів: «новий Світ-2000», 2007. – 512 с.
24. Україна на шляху до Європи. - К.: Фенікс, 2001. - 343 с.
25. Економіка Європейського союзу: учебник / коллектив авторов; под ред. Р.К. Щенина. – М.: КНОРУС, 2012. – 560 с.